

GÓTIKA MŰVÉSZETE

XII-XV. SZÁZAD

ÉPÍTÉSZETE

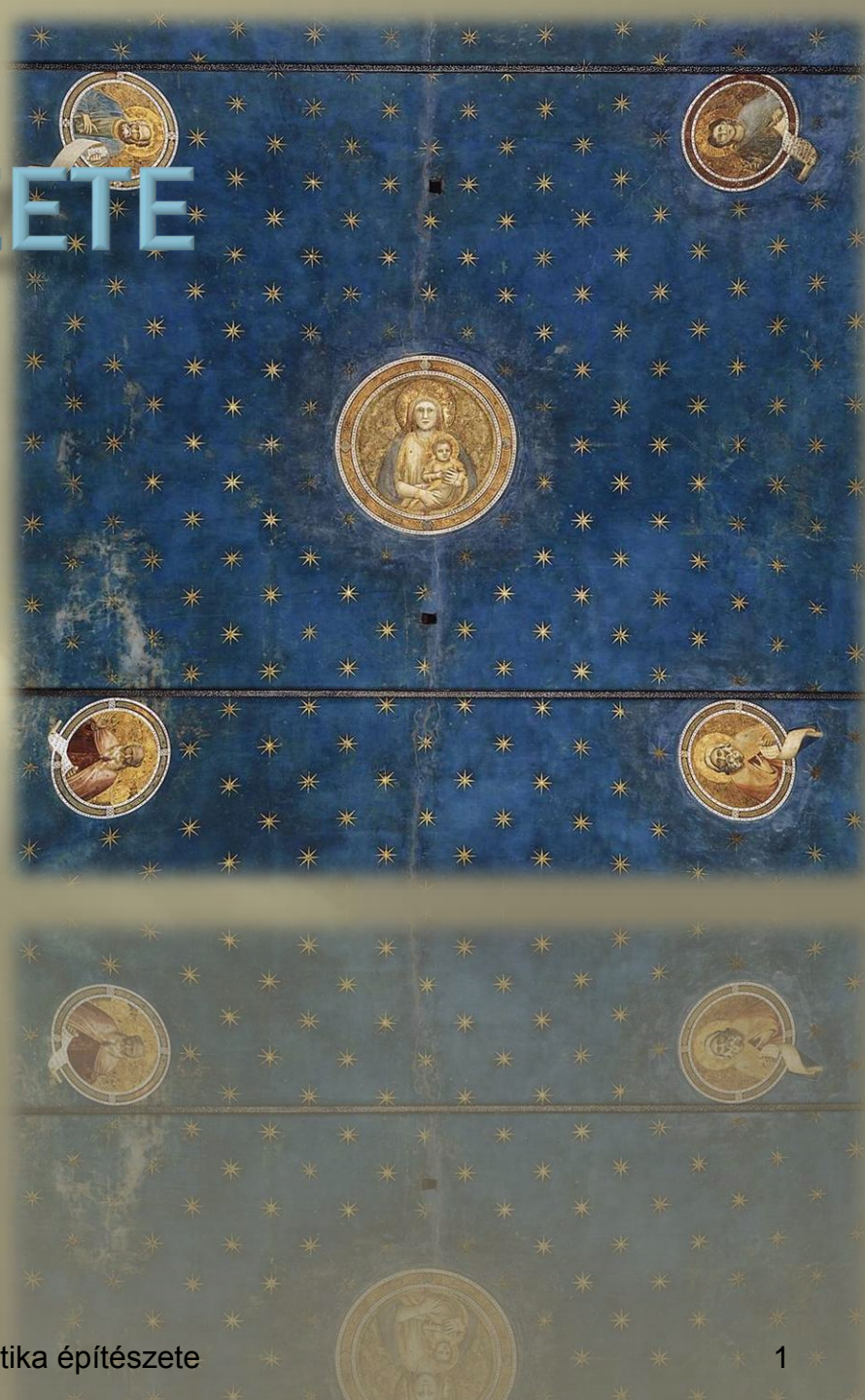
Vault

1303-06

Fresco

Cappella Scrovegni (Arena Chapel), Padua

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

Gótikus stílus

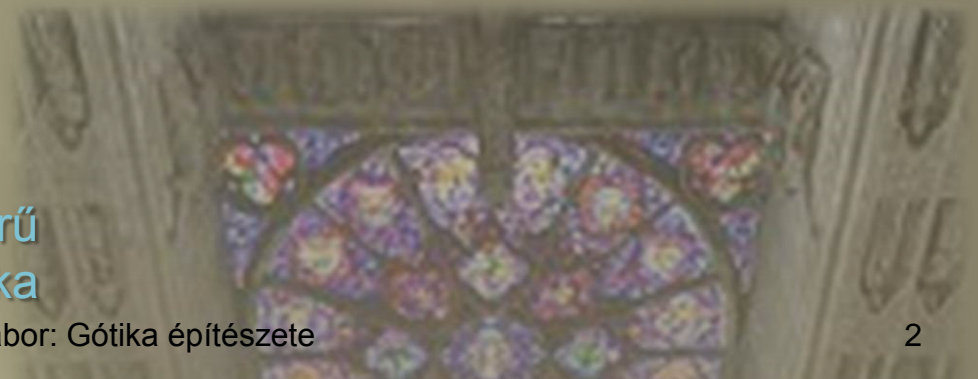
A szó eredeti jelentése:

- Barbár
- Idomtalan
- Diszharmónikus

A germán gótokra utal.

A stílus megszületése 1137-ben megkezdett Saint-Denis apátság újjáépítésével datált.

Látványos újítás volt a magas falak emelése támpillérek segítségével, csúcsíves, bordás keresztboltozatok kialakítása a hatalmas ablakokkal.

A reims-i katedrális egyik gyönyörű
üvegablaka

Saint – Denis Apátság

„Az egész templom fényárban úszhat, mivel a színes üvegablakokon beözönlő napsugár széppé varázsolja a templomot”

Suger apát

Történelmi háttér:

- Itáliai városok meggazdagodtak, városköztársaságokká fejlődtek.
- Pápaság hatalma lehanyatlott, pápaság avignoni rabsága.
- Francia királyság megerősödik a XII-XIII. sz-ban.
- Polgárság kialakulása, vagyonosodása.
- Könnyebb, szebb élet a túlvilági boldogság várása helyett.
- Ugyanakkor megerősödnek az eretnek mozgalmak.
- Új kolduló rendek – ferencesek, domonkosok, pálosok –
- Céhes ipar távolsági kereskedelmének kialakulása.
- Belső piacok létrehozzák a nemzetállamokat.
- Központosító királyi törekvések.
- Rendi gyűlések kialakulása.
- Virágzik a lovagi kultúra.

Új épülettípusok:

A félkörívet fölváltja a csúcsív,
így a súlyos falszerkezetek
könnyebbé válnak

1. Polgárházak

legnagyobb megrendelők a királyok,
az egyház és
az udvarok voltak.

Jelentős a városi polgárság szerepe :

- életszeretet
- vallásosság
- polgárosodás

2. Városházák, - kereskedőházak

Leuven (1448-63)

3. Árucsarnokok

Posztócsarnok, Krakko

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

4. Kórházak(ispotály),zarándok templomok

Szt József ispotály, Brugge

5. Várak - várkastélyok

6. Városerődítések védművek- barbakán (kapuvédővár), rondella

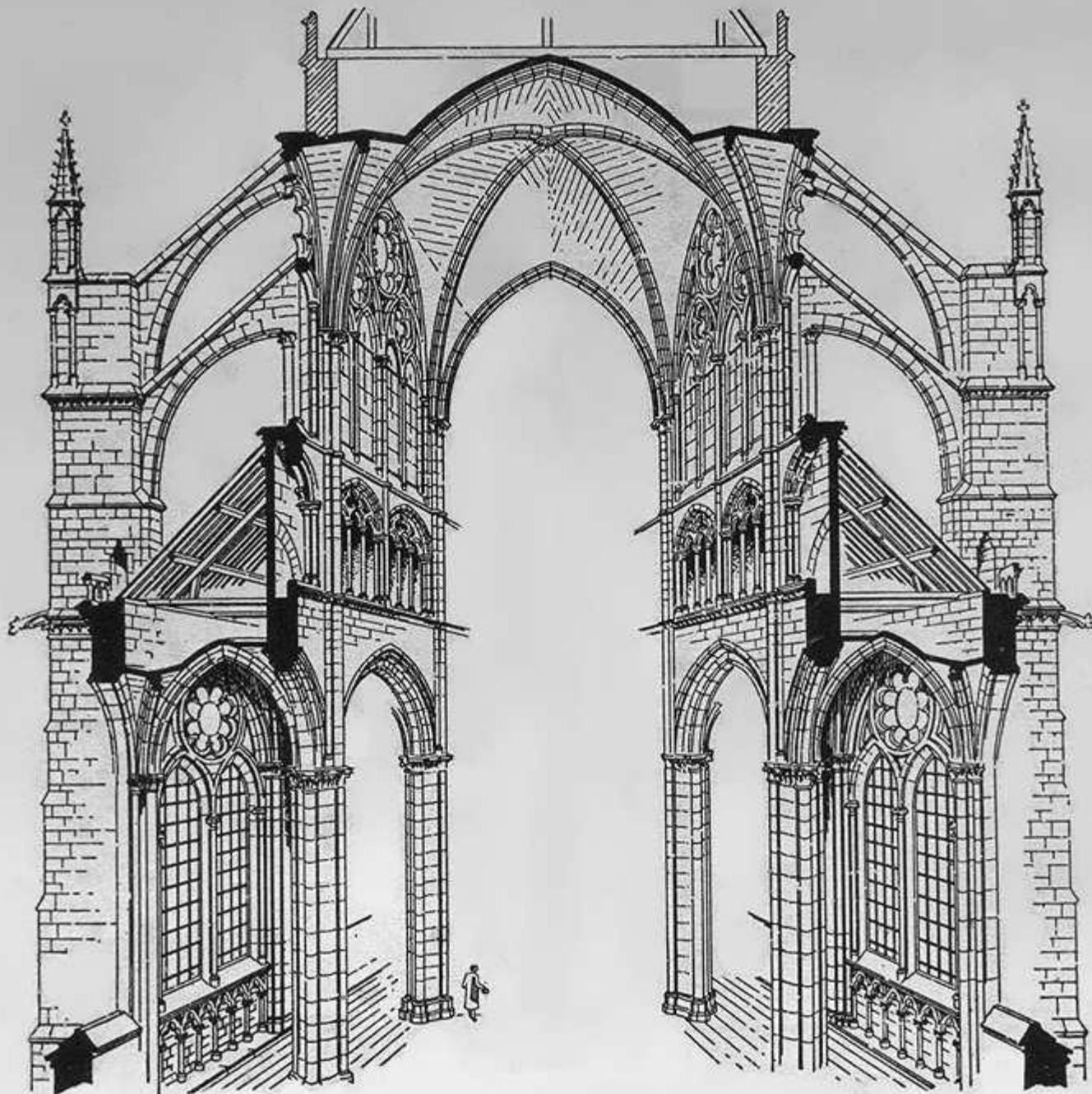
Katedrálisok

- csarnoktemplom (fő- és mellékhajó egyforma magas)
- terem templom (egyetlen térből áll)

- csúcsív, a súlyos falszerkezetek könnyebbé válnak
- kereszt alaprajz,

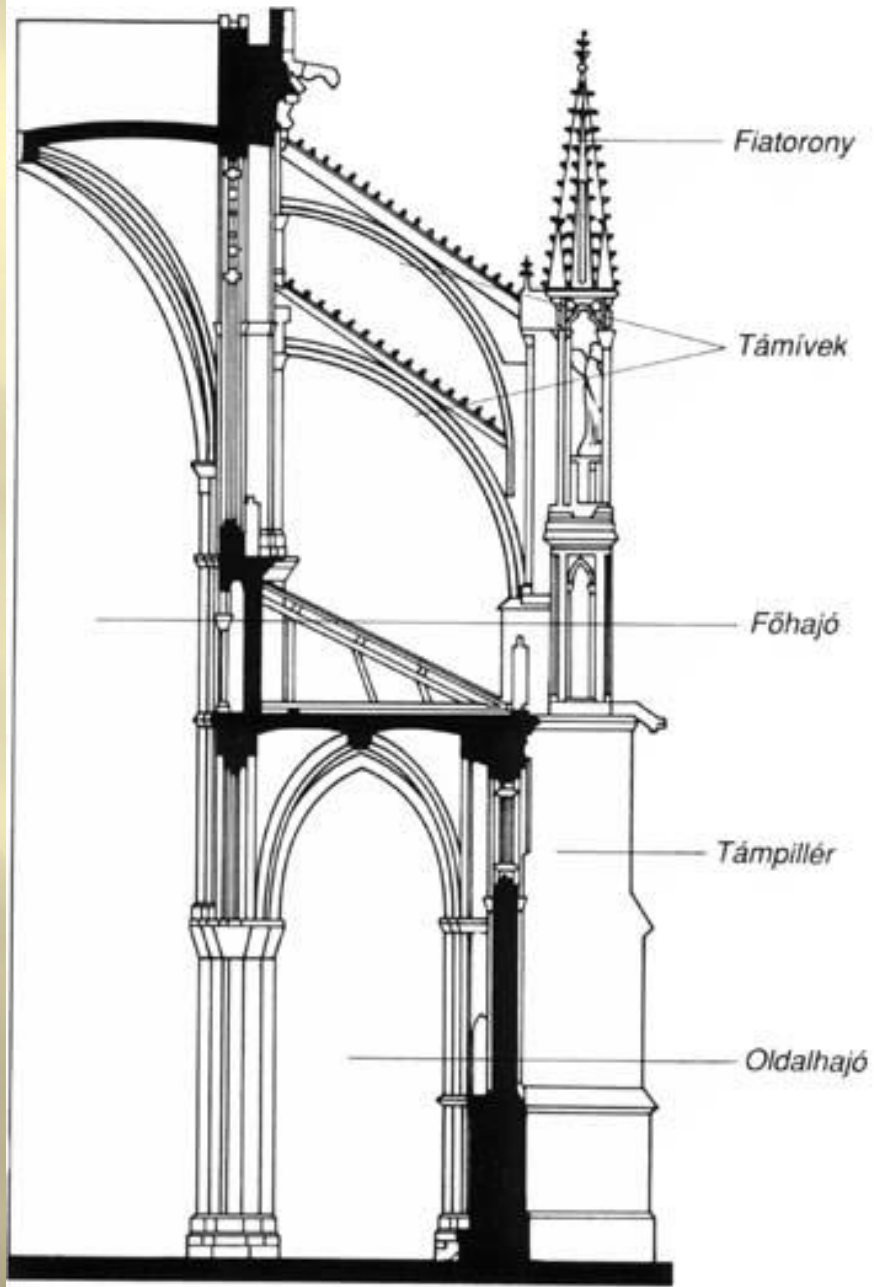

Amien

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

vázszerkezet

támív-támpillér rendszer

négyezet (templomépületeknek az a tere, ahol a hosszház és a keresztház metszi egymást)
Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

fiatorony

külső homlokzati támpillérek
leterhelését szolgáló
kis hegyes, karcsú tornyocska

huszártorony

a fő- és kereszthajó
tetőgerincének metsződésén
kiképezett kis méretű torony

boltozatok: csúcsíves keresztboltozat, csillag- háló-, legyező-, tölcséres-,
szentély: kápolnakoszorú, kóruskörüljáró

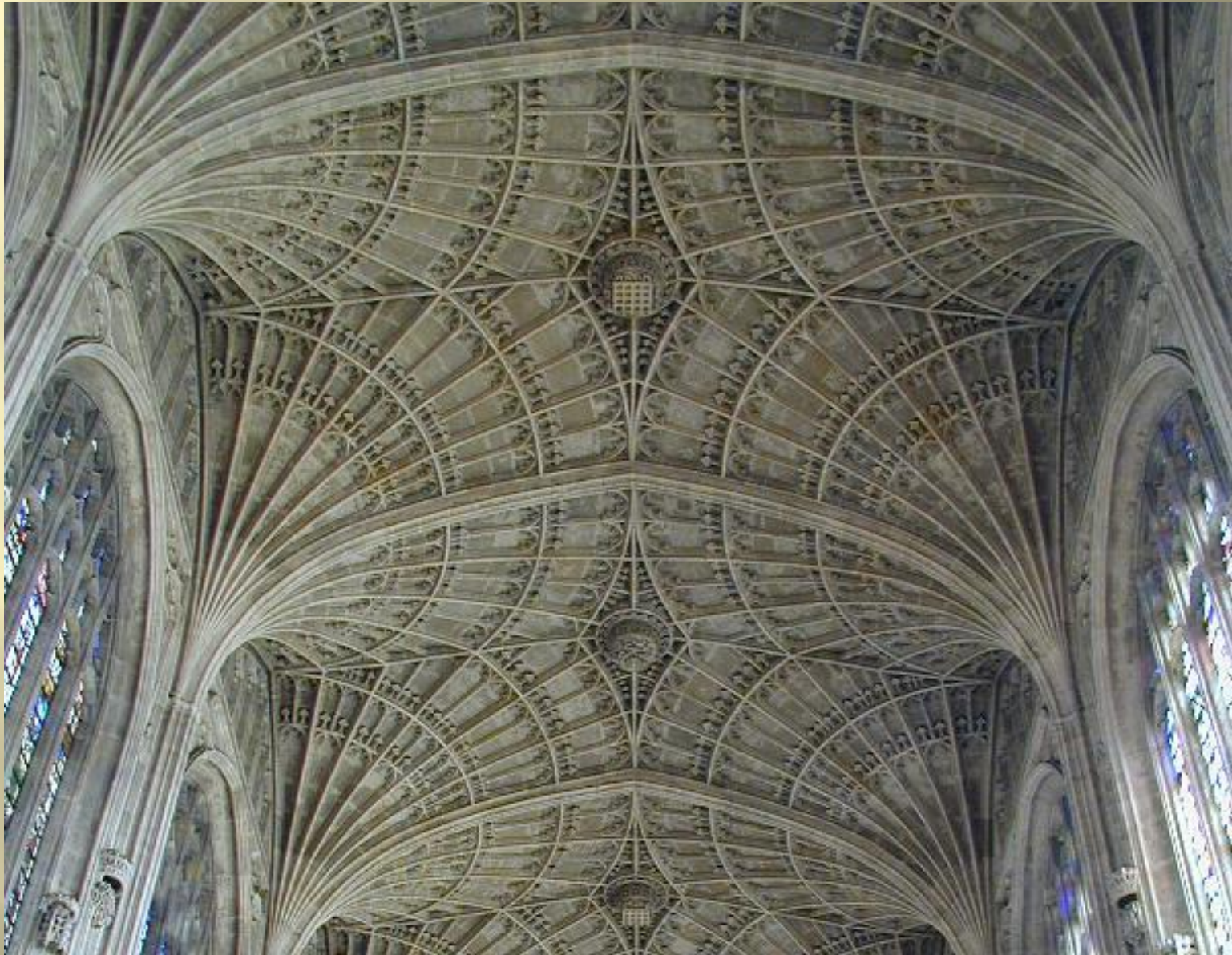

háló

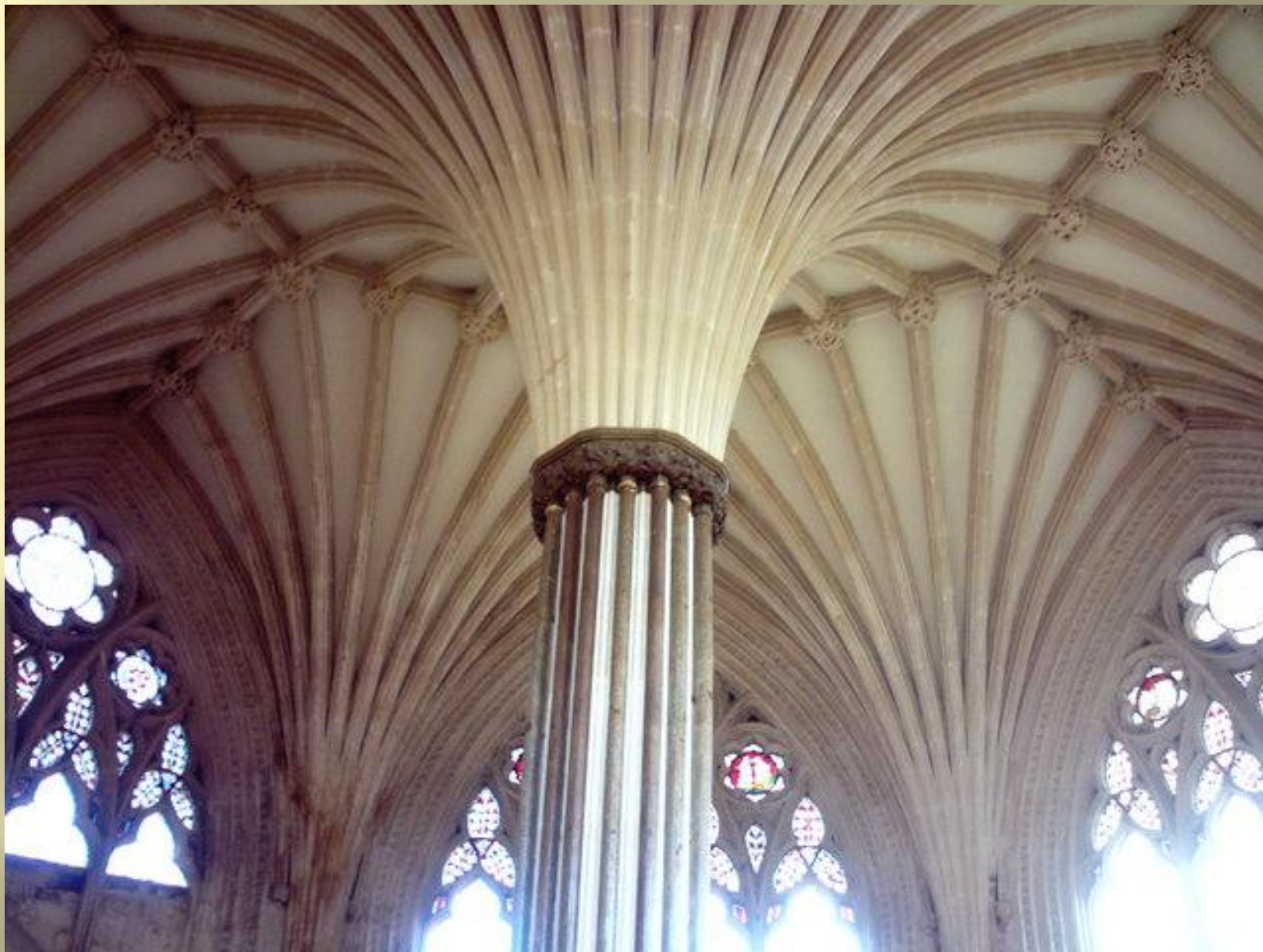
Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

17

Legyező – King's College kápolnája 1466-1515 Cambridge

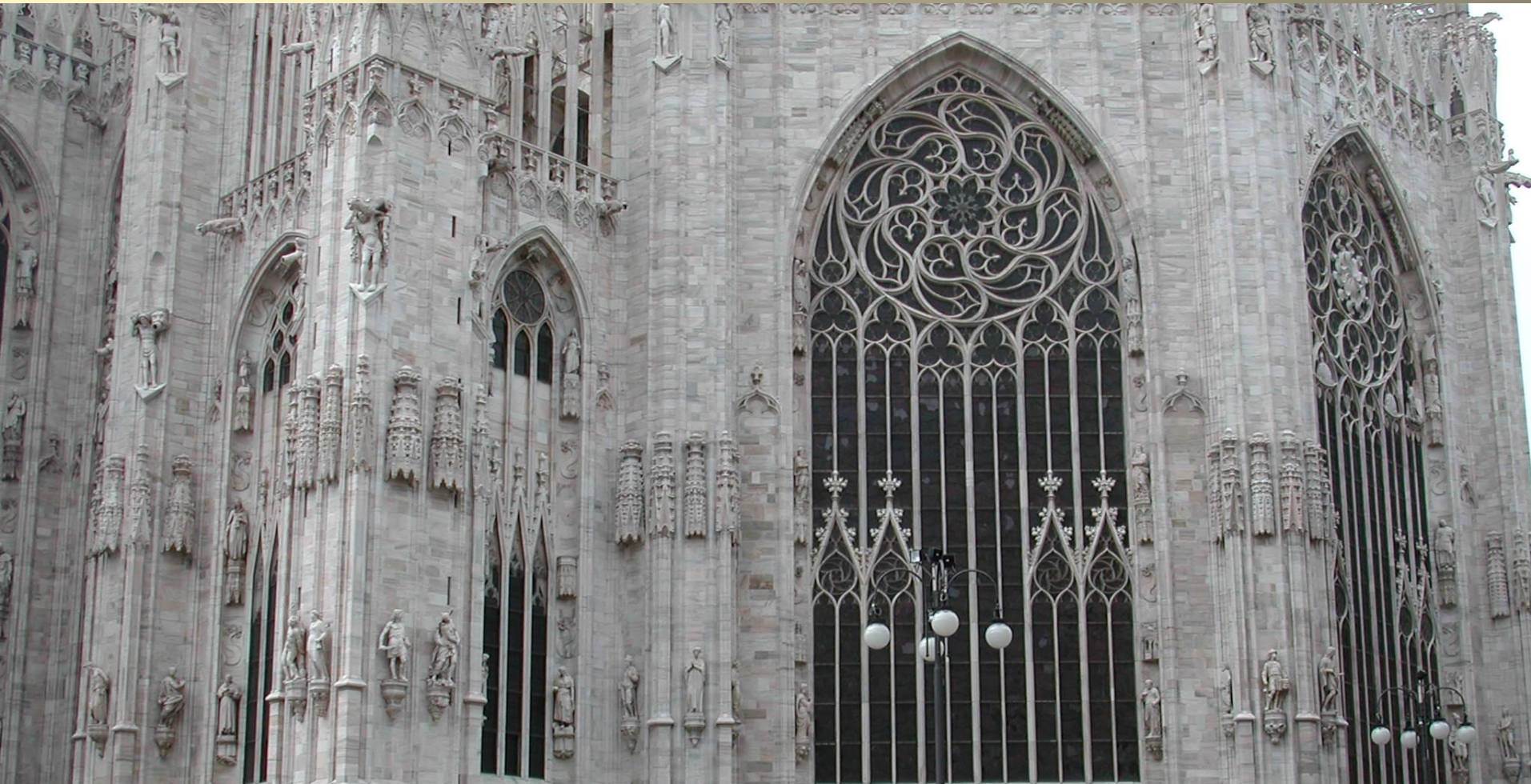
Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

tölcséres

mérmű (faragott kőcsipke)

mérmű (faragott kőcsipke)

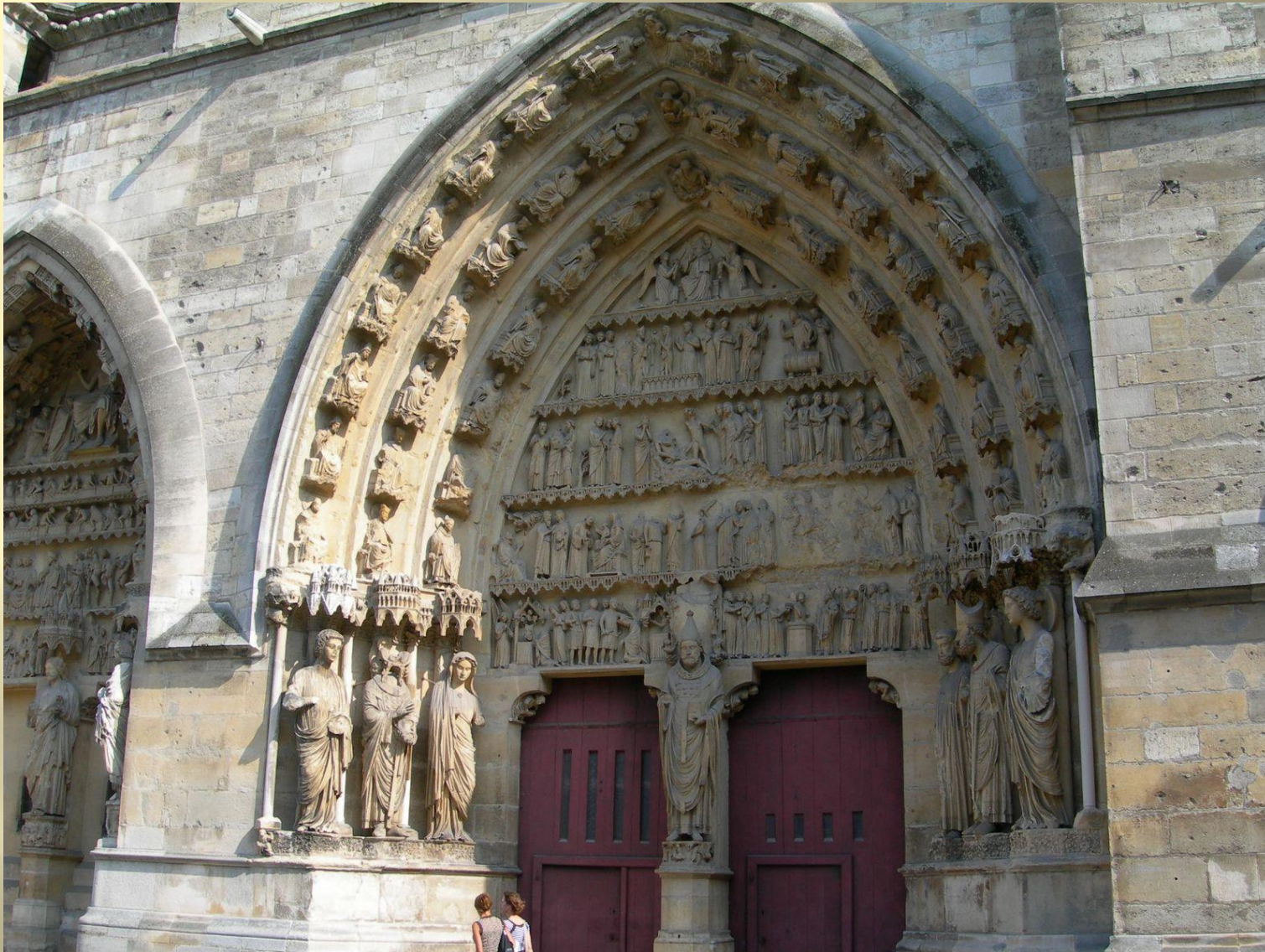

rózsablak Strasbourg, Münster 1277

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

béletes kapuzat, bétetív

béletes kapuzat, béletív
ívformák: csúcsív, szamárhátív, függönyív, Tudor-ív
Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

Vizekőök, gnómszerű lényeket, szörnyeket ábrázolnak

torzszülött

Vimperga

Meredek,
háromszögű díszoromzat
az ajtók, ablakok felett,
Élükön kúszó levelek –
krabbék

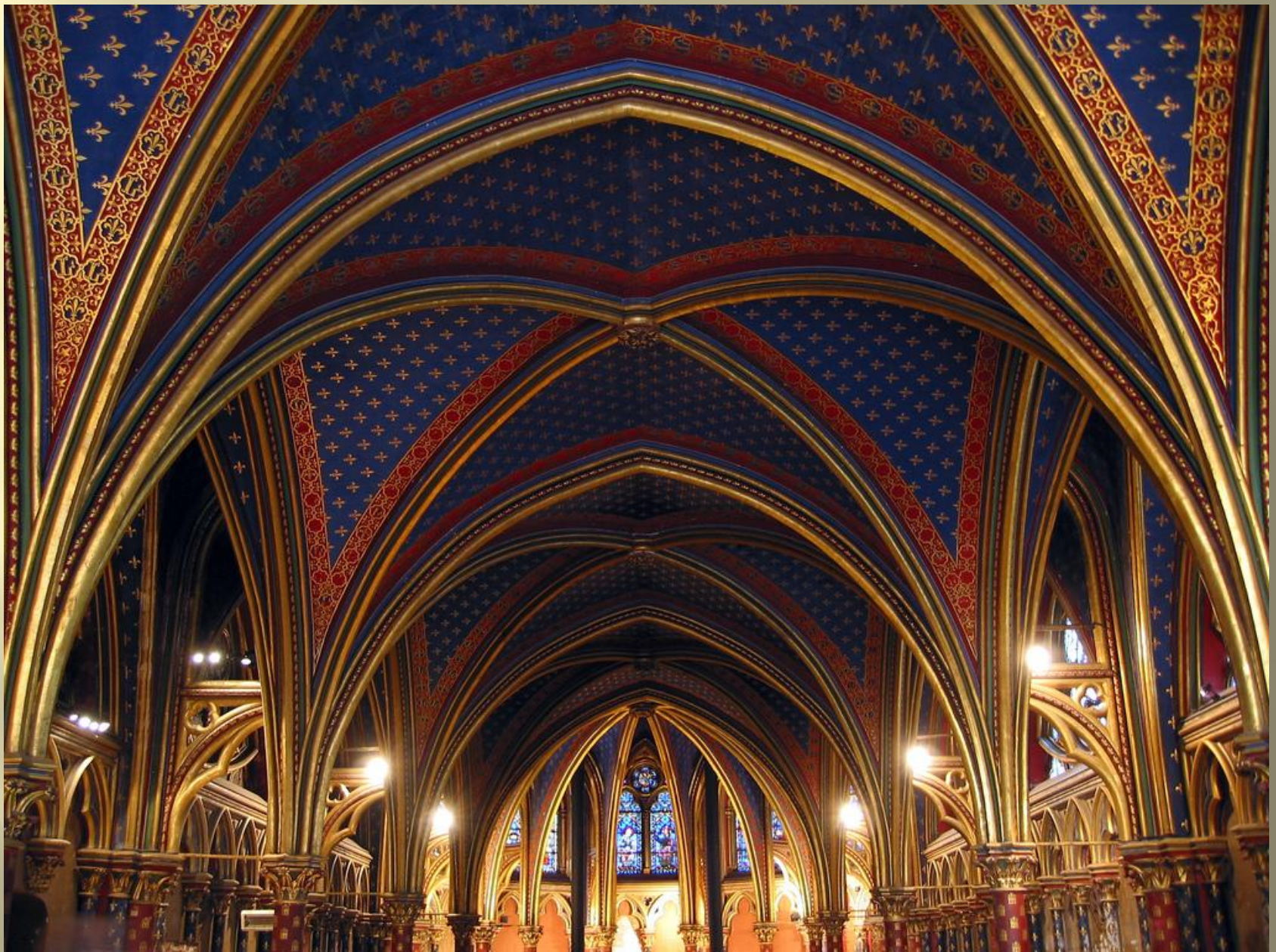

nagy ablakfelületek
nagy méretű,
magasba törő terek

Sainte Chapelle of Paris

Szirákai Sz. Gábor: Gótika építésze

Mintás (mustrás) festés
Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

vakárkádok

Franciaország gótikus építésze

A burgundiai és normandiai késő román építészet elemit, a csúcsívet, a bordás kereszt- és hatsüveges boltozatot, kéttornyos nyugati homlokzatot átvéve fejlesztik ki a kor törekvéseit megvalósító új, vázas felépítésű templomtípust.

A stílus jellegzetességei először a Párizs melletti Saint-Denis apátság Karoling kori templomának, a francia királyok temetkezési helyének átépítésénél figyelhetők meg. 1237-ben kéttornyos, három kapuzatos, rózsablakos főhomlokzat építését kezdik, majd 1240-44-ben új szentély épül.

Saint-Denis apátság (1140–44)

Chartres:Székesegyház (1194-1220)

A chartresi székesegyház kiforrott tér- és tömegalakításával mintaképe lett a későbbi székesegyházaknak.

Művészi értékét, szépségét gazdag szobordísz és üvegfestményi fokozzák.

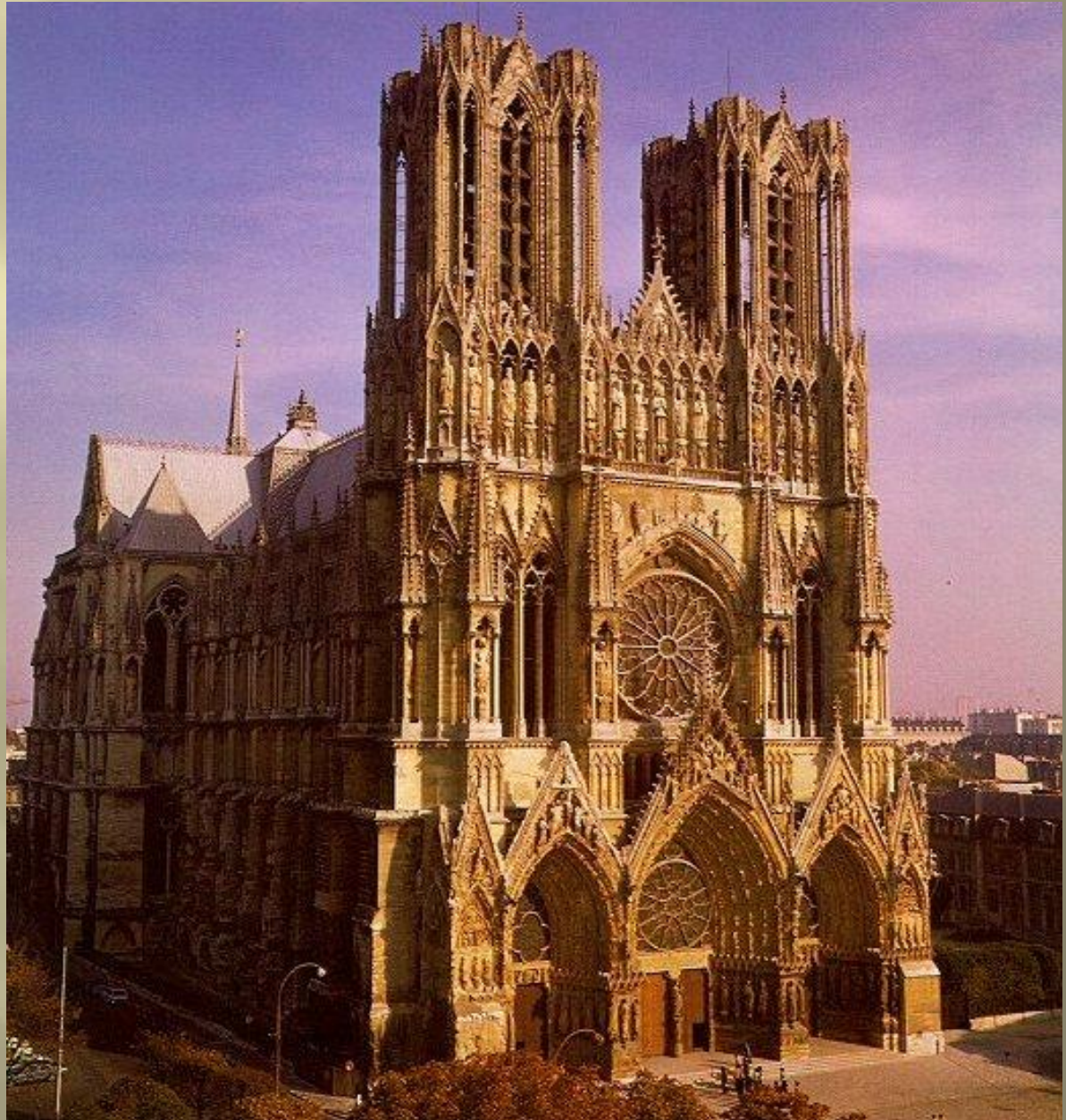

Notre Dame, Párizs

A Notre-Dame székesegyház kiforrott szerkezeti rendszerével, jól áttekinthető, világos belső terével, nyugodt, kiegyensúlyozott homlokzataival és gazdag szobordíszével a korai gótika egyik legszebb emléke.

A reimsi székesegyház mind belső terével, mind külsejével a francia gótika legharmonikusabb alkotása.

Reims: Kathedrális
(1211-1421)

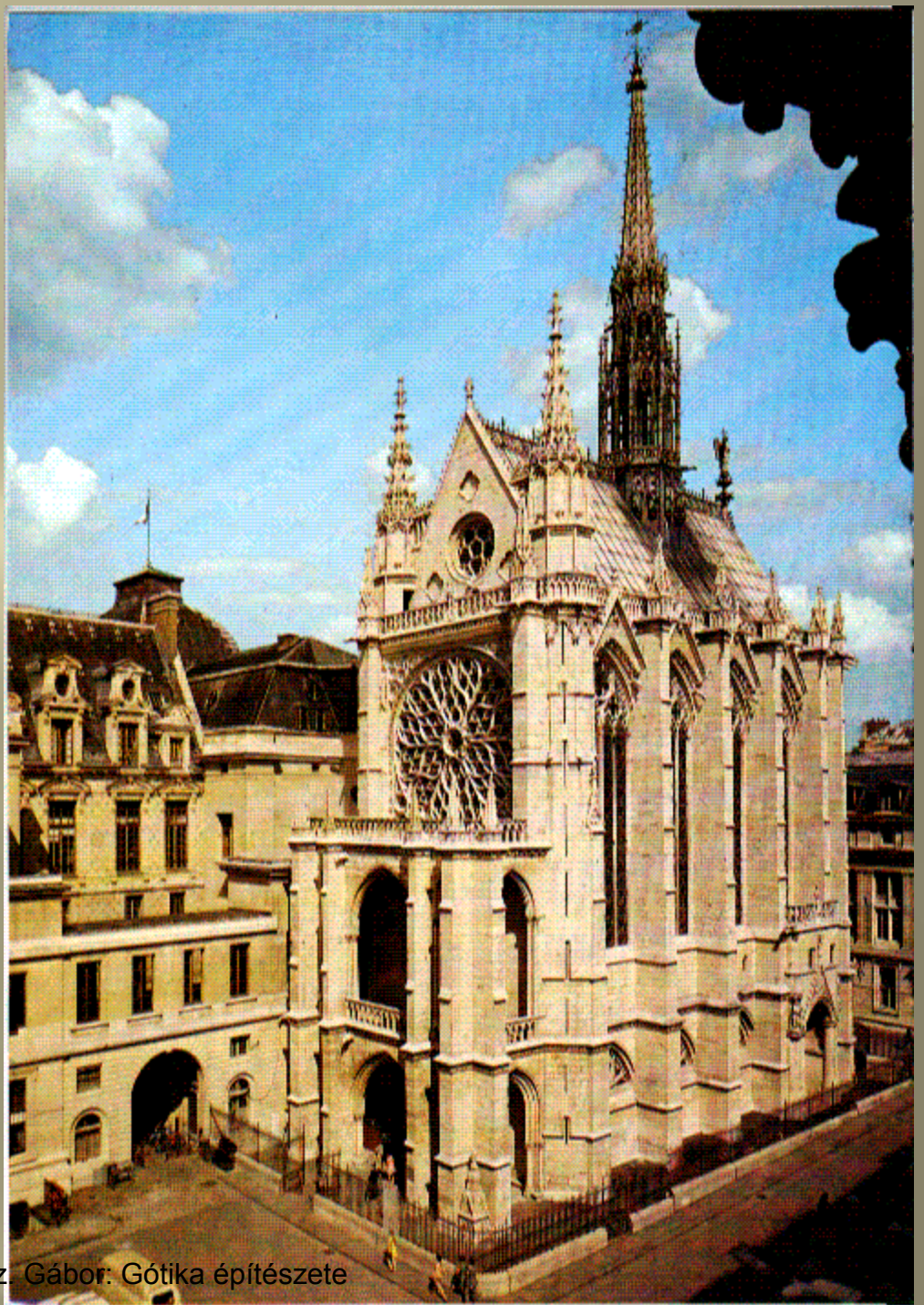

**A francia katedrális-
gótika fejlődése
az amiensi
székesegyház
végsőig kiérlelt
belső
téralakításában,
szerkezeti és formai
megoldásában éri el
csúcspontját.**

Amien:Katedrális

Sainte Chapelle, Paris (1243-48)

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

Dél-Franciaországban a nagy katedrálisok mintájára épülő székesegyházak mellett a helyi hagyományok és adottságok azoktól erősen eltérő templomok típusát hozták létre. Téglafalazatú, zárt tömegű, kevésbé áttört homlokzatú, gyakran egyhajós épületek, amelyek a katedrális-gótikának csak elemeit, így a csúcsívet és a bordás keresztboltozatot veszik át. (Albi-székesegyház)

A gótikus építészet Angliában

12. század második felétől 16. század közepéig

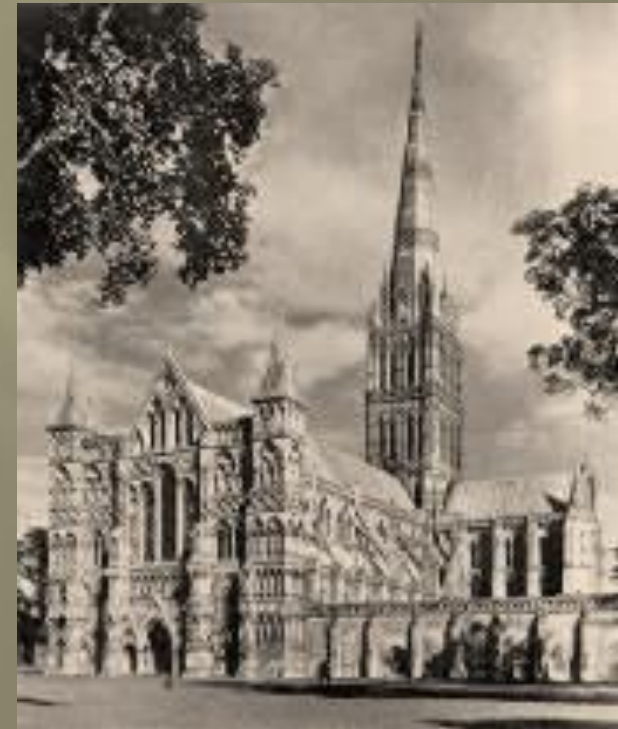
A gótikus stílust Franciaországból veszik át.
A XIII. század folyamán kialakulnak az alaprajzi elrendezés és a felépítés jellegzetes angol vonásai a korábbi helyi sajátosságok továbbfejlesztésével.

A székesegyházak erősen nyújtott, bazilikális hosszházzal épülnek, keleti végükön egy vagy két keresztház. Ehhez csatlakozik a hosszházzal többnyire azonos hosszúságú és keresztmetszetű, egyenes záródású szentély.

A belső tereket kezdetben keresztboltozatokkal fedik, de hamarosan további bordákkal osztják a boltozatokat. Így a hosszanti záradékvonalon húzódó tengelybordával és a boltvállakból sugarasan szétágazó, a tengelybordához csatlakozó ágbordákkal.

A külső és belső felületek aprólékos díszítésűek.

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építésze

Salisbury-székesegyház 39

Cambridge: Kings College kápolnája, függélyes stílus (1446–1515)

Wells: Székesegyház, 1290

A gótikus építészet Itáliában

Itáliában nehezen honosodott meg a gótika.

A templomok alaprajza, felépítése és szerkezeti megoldása egyszerűbb a franciákénál. A belső terek hagyományosan tágasak, a térarányok alacsonyabbak, a fő- és az oldalhajók magasságkülönbsége kisebb, az egyes térrészek kevésbé különülnek el.

A vázas szerkezeti rendszert mellőzik.

A körítőfalak tömörek, kevésbé tagolt felületeiket a ritkás kiosztású, szűkebb nyílások csak kismértékben törik át.

A tágasan állított belső támaszok keresztmetszete egyszerű, kevésbé tagolt.

Milánói-székesegyház

Assisi: San Francesco-templom

Firenze: Santa Croce templom (1295 és 1442)

Firenze: Santa Maria Novella templom (1283-1300)

A főhajót és a keresztházat általában négyzetes, az oldalhajókat téglalap alaprajzú keresztboltozatok fedik.

A boltozatok oldalnyomását
kis kiülésű támpillérek vagy
falsávok veszik fel.

Az erőteljes függőleges tagolást
kerülik.

Az elnyújtott tömegek és a nagy
falfelületek inkább vízszintesen
tagoltak.

Firenze: Palazzo Vecchio(1298-1314)

Siena: Székesegyház (1229-1317)

Milano: Székesegyház (1386-1500)

Sziráki Sz. Gábor: Gótika építészete

Velence: Palazzo Ducale (1309-1424)(Doge-palota).

A pisai együttesről készült légi felvétel

A Szűz Máriának szentelt dóm építése 1064-ben kezdődött.

Az építész Buscheto volt; őt tekintik a pisai román stílus megteremtőjének.

A belső mozaikok erős bizánci hatást tükröznek, míg a boltívek az iszlám művészet hatására utalnak.

A 91 méter magas kupola, Brunelleschi műve, aládúcolás nélkül készült 1420–1434 között.

A főhajó végében található Giovanni Pisano mesterműve, az aprólékosan kidolgozott szószék (1302–1310). Mellvédje az Újszövetségből vett kilenc jelenetet ábrázol, a talapzat pedig allagorikus alakokat.

A torony alapja körül végzett ásatások szerint ezen a helyen az ókorban egy etruszk szentély volt.

A torony építése 200 évig tartott és három szakaszban történt. A fehér márványból készült harangtorony első szintjének építése 1173. augusztus 9-én kezdődött, Miután a harmadik emelet is megépült 1178-ban, a torony megsüllyedt a talaj gyengesége miatt. Építése száz évig szünetelt, mivel a pisaiak folyton hadban álltak Genovával, Luccával és Firenzével. Ezalatt az idő alatt a talaj némiképpen leülepedett. 1198-ban néhány órát helyeztek el a félkész tornyon.

1272-ben az építkezést Giovanni di Simone, a *Camposanto* építésze újraindította. További négy emeletet építettek, olyan szögben, hogy kiegyensúlyozza az elhajlást.

Az utolsó emeletet 1372-ben fejezték be, és ekkor állították fel a harangokat is. Hét harang van, a zenei skála minden hangjának egy. A legnagyobbat 1655-ben állították fel.

Magasság: 55,86 méter (a legalacsonyabb oldalon) – 56,70 méter (a legmagasabb oldalon)

Alap külső átmérője: 15,484 m

Alap belső átmérője: 7,368 m

Tömeg: 14700 tonna

Falvastagság az alpnál: 4,09 m

Falvastagság a tetején: 2,48 m

harangok száma: 7, a zenei skála hangjainak megfelelően

Lépcsők száma: 294

Ez Olaszországban a legnagyobb keresztelő kápolna: a kerülete 107,25 méter. Ha beszámítjuk a tetején levő Keresztelő Szent János szobrot, akkor néhány centiméterrel meghaladja a ferde torony magasságát. A román stílusú kerek építmény alapkövét 1153 augusztusában tették le. A befejezés a 14. századig váratott magára.

A szószéket 1255–1260 között Nicola Pisano készítette (az ő fia Giovanni Pisano, a dómbeli szószék készítője). A hatszögű építmény akantuszos oszlopokra támaszkodik, hármat oroszlánok tartanak. A szószéket díszítő domborművek, többek között a meztelen Héraklész klasszikus alakja, már a reneszánszt vetítik előre.

A gótikus építészet Németországban

Németországban a gótika a XIII. század közepétől kezdve terjed el, és a XVI. század elejéig virágzik.

A már kiforrott francia gótikát veszi át.

A XIII. század végére kialakulnak a stílus sajátos helyi vonásai. Így a körüljárós kápolnakoszorús szentélyek mellett a fő-, gyakran az oldalhajók végéhez is egyszerű, sokszögzáródású szentélyeket építenek. A bazilikális felépítésnél csökken a fő- és az oldalhajók magasságkülönbsége, és álbazilikális templomok is épülnek. A keresztboltozatokat háló- és csillagboltozatok, majd a legkésőbbi szakaszban két irányban hajlított bordázatú boltozatok váltják fel.

Marburg: Szent Erzsébet-templom

Lübeck: Mária-templom

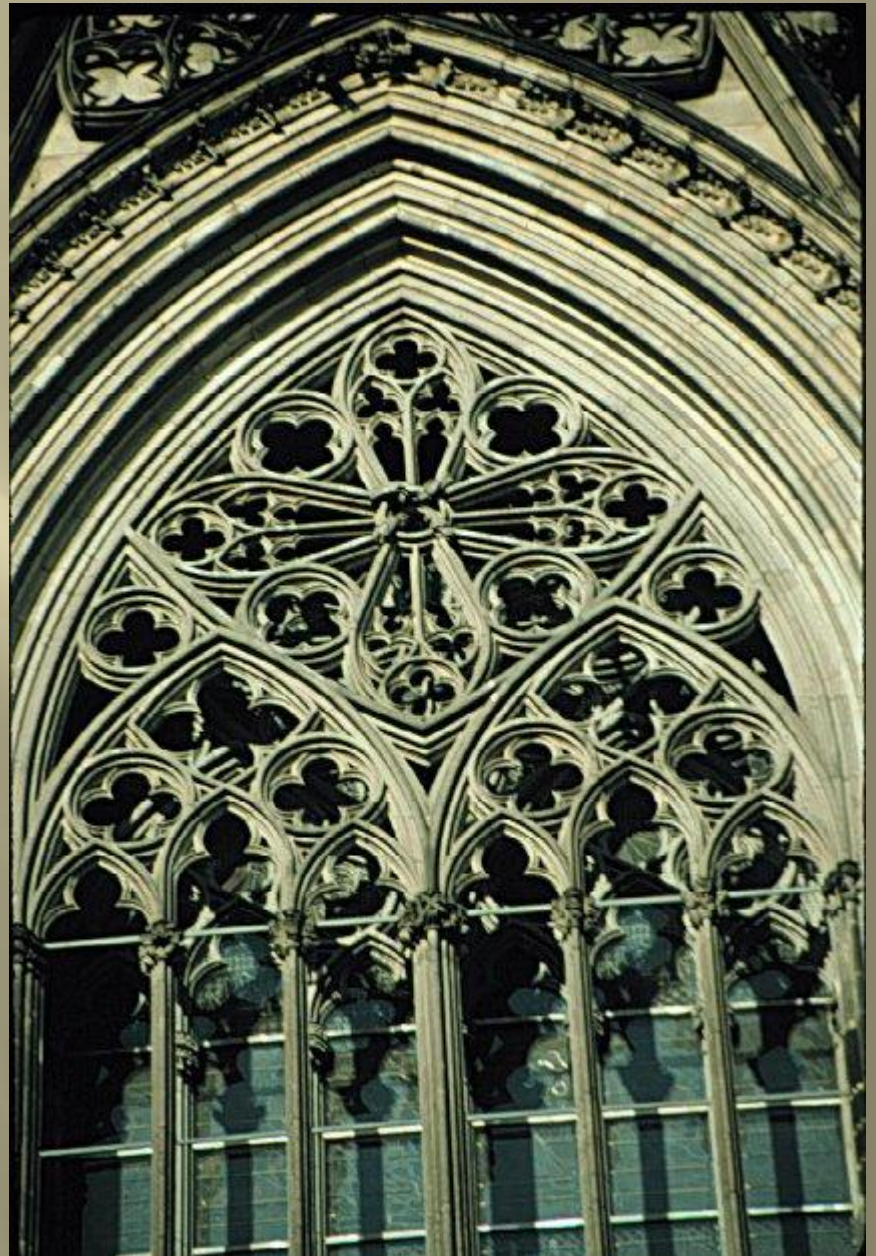
A kölni dóm

Az építkezés kezdete: 1248.
A nagyszabású vállalkozás közvetlen elindítója Barbarossa Frigyes ajándéka (az itáliai hadjárata során megszerzett ereklyék) volt. A kegytárgyak magasztosságához illő templomot kellett építeni.

1322-ben szentelték fel a dóm szentélyét, amely 41 m hosszú, 45 m széles és 43 m magas volt. Ezután az építkezés lendülete alábbhagyott, majd 1560-ban teljesen le is állt. Az újrakezdés többek között [Goethé](#)nek is köszönhető, aki síkraszállt a gótikus építészet mellett. [Karl Friedrich Schinkel](#) és Ernst Friedrich Zwirner építészek tanulmányozták az eredeti terveket, s azok alapján megkezdték az építkezést, amit csak 1880. október 15-én, I. Vilmos császár jelenlétében fejeztek be. Az épület méreteire jellemző, hogy tornyainak magassága 157 méter!

Magyarország gótikus építésze

A legrégebbi maradványok zöme a XIII. század második feléből származik. Ez meg is felel Béla azon okmányainak, melyek szerint a templomot 1255-ben kezdte építtetni és 1269-ben fejezték be.

A második építési korban a templom már bazilikális elrendezésű volt, hármassal azóta is jól érvényesül a nyugati homlokzaton. Nem sokkal később aztán sor került az épület csarnoktemplommá való átalakítására, mert tudjuk, hogy Mátyás alatt már az volt. Mátyás aztán több tornyot is emelt hozzá, a falakat is megvastagította.

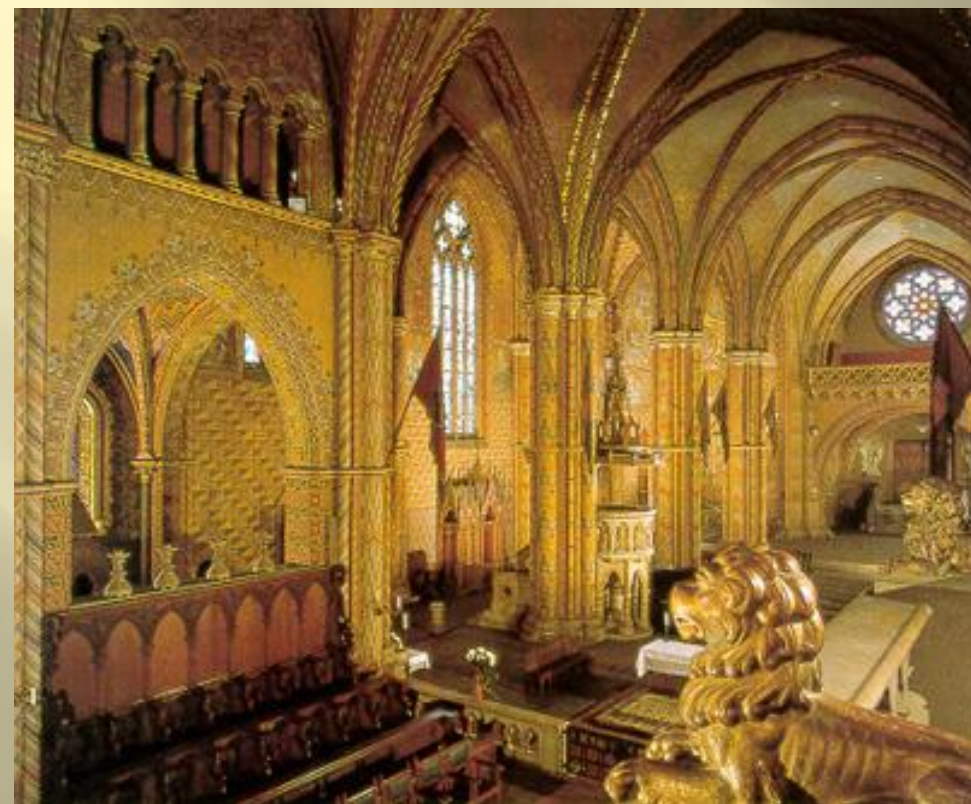
Mátyás-templom (1255-1269)

A törökök 1541-1686 között uralták Budát. A Mátyás templomot azonban nem bántották, mert ők is főtemplomnak használták. A belteret azonban nagymértékben átalakították. A jezsuiták XVIII. századi építkezései aztán végzetessé váltak. Nagy épületeket ragasztottak a templom oldalához: kollégiumot (kolostort) és egy papneveldét. Átépitésekkel eltüntették a középkori csúcsíves díszítéseket, majd az 1723-as tűzvész után a hagymatető helyére csak lapos szükségtetőt építettek, ami a XIX. század végéig meg is maradt. A rózsablakot elfalazták, helyére kettős ablakot vágtak, a nyugati kapu béléstét beburkolták, eléje barokk csarnokot építettek, stb. 1773-ban XIV. Kelemen feloszlatta a jezsuita rendet így a templom átszállt a fővárosra, mely csak kisebb építkezéseket hajtott végre rajta.

A restaurálás gondolata és végrehajtása egyre sürgetőbb volt, így 1873-ban Schulek Frigyest bízta meg a Műemlékek Bizottsága a tervek elkészítésével. A cél az volt, hogy a templom a XIII. századi állapotnak megfelelően, a Mátyás-torony pedig építésének megfelelően késő gótikus stílusban készüljön el. Schulek aztán nekilátott és rengeteg ásatási munkát vezetett a templom körül és az épületen belül is, hogy semmi részlet se kerülhesse le a figyelmét. Olyan maradványokra bukkantak, amikről azelőtt nem is tudott senki, annyira a feledés homályába mentek. A munka 1875-ben kezdődött meg és egészen a századfordulóig tartott.

A templom így nagy nehézségek árán ugyan, de elnyerhette mai alakját. Külseje csupa elevenség, csupa élénk ütem. A Béla-torony (északi rész) román kori jelleget mutat, alsó részét és első emeletét nagy faltömegek jellemzik. A második emelet és a tető már Schulek műve, ennek már több életet adott. A toronyhoz csatlakozó homlokzat is ugyanezeket a jegyeket viseli, de párkányzáródása magasabb. Az átmeneti stílusban épült főkapu felett rózsablak található, melynek szerkezete megfelel az eredetiének.

kassai Szent Erzsébet-templom

Nyírbátor: református templom

A honfoglalás előtt itt állott gyûrû alakú földvár helyén a XIII. század második felében kezdték építeni a nagy kővárat. 1271-ben az oklevelek már új várról beszélnek. A Diósgyõri várat Ernye bán családja fejlesztette igazi erõsséggé és rendezte be fényûzõ módon. Az ekkori támadófegyverekkel szemben bevehetetlen erõség volt. Nagy Lajos tovább építtette, és a lengyel kapcsolatok miatt fontos politikai bázis lett. A vár ekkor élte fénykorát.

Zsigmond királytól kezdve a Mohácsi vészig a mindenkori királynő birtokában volt, ezután különböző családok zálogosbérletébe került. Ekkorra katonai jelentősége már nincs, bár sokszor védelmet nyújtott Miskolc városának és a környező falvaknak a vidék sarcolására induló kisebb portyázó török csapatok ellen.

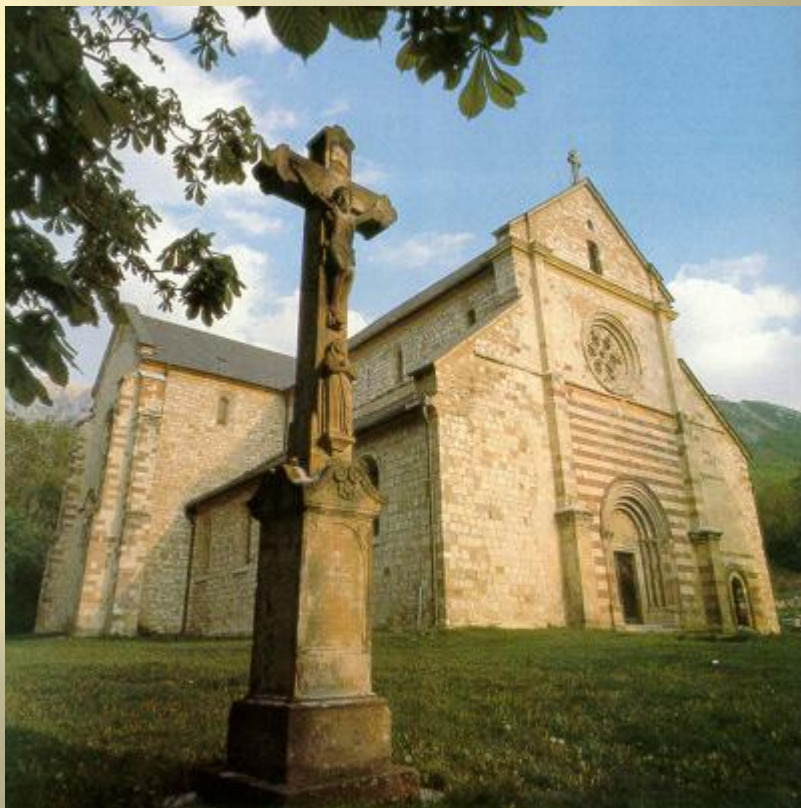
Felsőörsi prépostsági templom

Épült: a XIII. században
A korai templom homlokzati tornyos, háromhajós szerkezetű volt, melyhez félköríves főszentély csatlakozott. A XIII. századi templomból legépebben a torony maradt meg: gazdagon tagozott kapubélletét fejezeteken nyugvó félkörívek boltozzák, az egész építményt pedig háromszög alakú, meredek oromzat zárja le. A kapuzat felett párkány húzódik, majd három félköríves, egymástól kettős oszlopokkal elválasztott ablak következik. Az ablakok fölött fűrészfogas párkány fut körbe. Az utolsó toronyemelet nyolcszögű, s a rajta lévő sisak és a félköríves ablakok újabbak.

A bélapátfalvi monostor

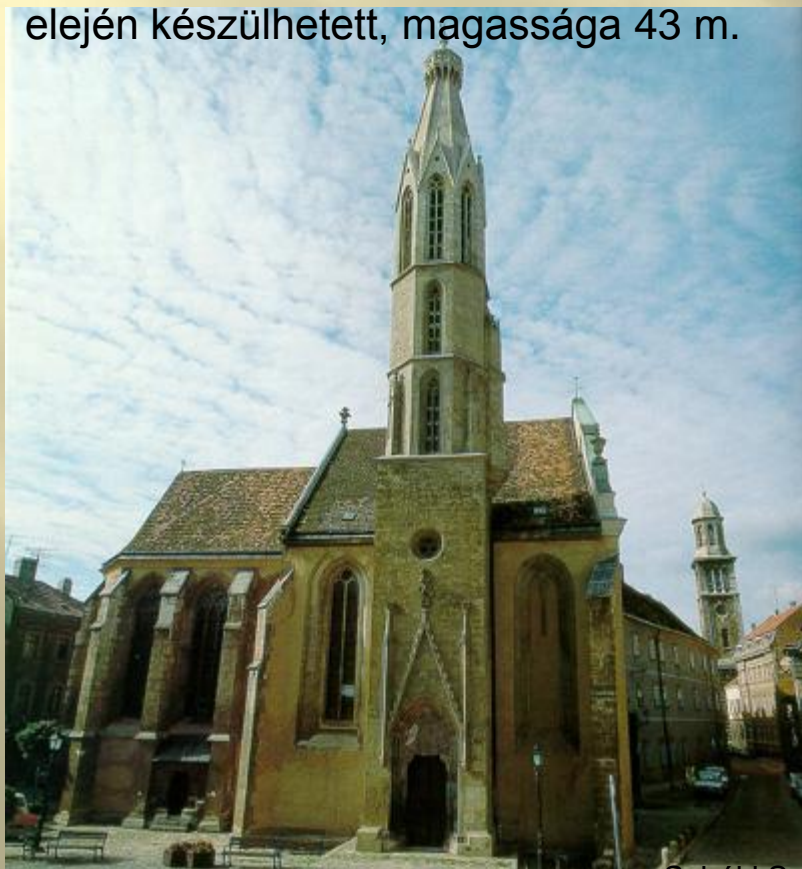
Az építkezés kezdete: 1232
A Bükk-hegység nyugati részén,
a Bélkő lábánál elterülő
ciszterciapátságot 1232-ben alapította
II. Kilit egri püspök a legjelentősebb pilisi
kolostorból idetelepült szerzetesekkel.

A templom ciszterci épületekre jellemző
áttekinthető, tiszta alaprajzot és
tömegeket mutat.

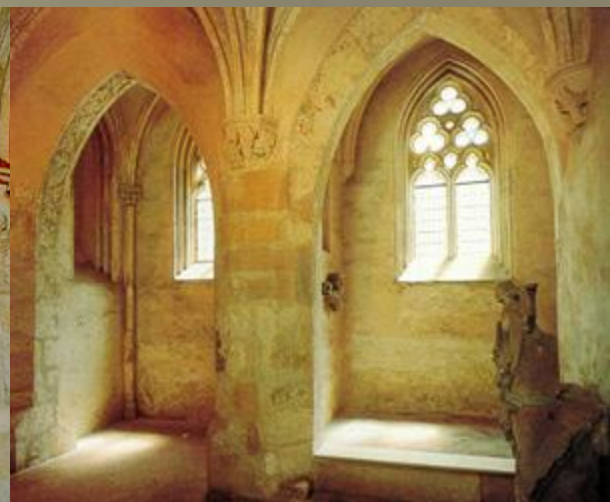
A latin kereszt alaprajzú, kiemelt tömegű
fő- és kereszthajóhoz bazilikális
elrendezésben csatlakoznak a
mellékhajók és az oldalszentélyek.

A díszítés igen visszafogott, csupán a
rózsaablak, a gondosan faragott színes
kövek sávjaiba elhelyezett bélétes kapuk
jelentik a főnézet dekorációját.

A hagyomány azt tartja, hogy a pásztort, aki építette, kecskéje tette figyelmissé a kincsrre, melyet a templom helyén találtak. A történelmi adatokat az 1676-os tűzvész elpusztította, annyi azonban biztos, hogy a Kecskés-család a templom és a kolostor nagylelkű jótévője volt. Az 1280-ban ferencesek által épített templomban öt országgyűlést (1553, 1622, 1625, 1635, 1681) és három koronázást tartottak, köztük 1625-ben III. Ferdinándét. A hagyomány szerint, az itt található vörösmárvány szószékről beszélt Kapisztrán János a török ellen 1456-ban. A templom 1788-ig ferencesek kezén volt, 1802-ig a vármegye használta, azóta a bencések tulajdona. Feltűnően hosszú szentélye a XIII-XIV. századi finom gótika, hajója viszont helyenként a német gótika befolyását tünteti fel. Nemesen egyszerű tornya a XIV. század elején készülhetett, magassága 43 m.

Bencés (Kecske-) templom, Sopron

Szent Mihály templom, Kolozsvár

Szent Mihály templom - a brassói Fekete templom után - Erdély legnagyobb gótikus egyháza. Építésének kezdete 1316-ra, Károly Róbert király idejére vezethető vissza. Ekkor csak a két mellékkápolnáját és a szentélyt sikerült felhúzni, ezek könnyen, franciás, gótikus stílusa elűt a templomhajóétól. Az építkezés zárószakasza Zsigmond király korára esik.

Szent Anna-kápolna, Székesfehérvár

Épült: 1485 után

A kápolna sokszögzáródású szentélye keleti tájolású, déli oldalfalát három - ebből kettő eredeti - gótikus ablak, nyugati homlokzatát késő gótikus kapu és rózsablak töri át. Belsejét ugyancsak késő gótikus hálóboltozat fedi.

